

**П. М. ЛІСОВСЬКИЙ
Ю. П. ЛІСОВСЬКА**

ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКІ СИЛИ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Київ
Видавництво Ліра-К
2024

УДК 351.86:005.21](477)(02)
Л63

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Університету «Україна»
(протокол №1 від 23 жовтня 2023 року)*

Рецензенти:

*Рябека О.Г., доктор філософських наук, професор;
Подолька С.А., доктор юридичних наук, професор;
Ковальчук А.Ю., доктор юридичних наук.*

Лісовський П.М., Лісовська Ю.П.

Л63 Військово-морські сили України : навч. посіб. Київ:
Видавництво Ліра-К, 2024. 164 с.
ISBN 978-617-520-737-6

У навчальному посібнику висвітлено ретроспективу розвитку Військово-Морських Сил України. Розкрито автономію безпілотних човнів як важливий критерій Військово-Морських Сил України. Стверджено Концепцію філософії як безпекового драйвера воєнно-оборонної держави у Військово-Морських Силах України. Передбачено інноваційну модель кіберконтррозвідувальної діяльності та прогнозовано протикорабельний військовий комплекс у системі Військово-Морських Сил України.

Розраховано на студентів, курсантів, ад'юнктів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів України, а також співробітників спецслужб.

УДК 351.86:005.21](477)(02)

ISBN 978-617-520-737-6

© Лісовський П.М., Лісовська Ю.П., 2024

© Видавництво Ліра-К, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. Ретроспектива розвитку Військово-Морських Сил України.....	7
1.1. Філософсько-історичні корені України як оборонно-морської держави.....	7
1.2. Класифікаційний характер Військово-Морських Сил України	28
1.3. Автономія безпілотних підводних човнів-дронів як важливий критерій Військово-Морських Сил України.....	30
<i>Контрольні запитання</i>	35
<i>Теми рефератів</i>	35
РОЗДІЛ 2. Методологічні основи Військово-Морських Сил України.....	36
2.1. «Дельфінний» метод ультразвукового випромінювання у квантовій криптосистемі Військово-Морських Сил України	36
2.2. Концепція філософії як безпекового драйвера воєнно-оборонної держави у Військово-Морських Силах України.....	45
2.3. Космічні засоби гіперскопичності у Військово-Морських Силах України.....	67
2.4. Нова інноваційна модель кіберконтррозвідувальної діяльності у Військово-Морських Силах України.....	105
<i>Контрольні запитання</i>	107
<i>Теми рефератів</i>	107

РОЗДІЛ 3. Військово-Морські Сили України	
у мирному просторі та в сучасних воєнно-оборонних	
практиках	108
3.1. Міжнародно-правова архітектура безпеки як протидія	
воєнному екоциду у Військово-морських Силах України:	
санітарно-епідеміологічна обробка мирного судноплавства,	
а також засобів військово-морського плавання.....	108
3.2. Морська піхота як практичний інструмент	
воєнно-морської берегової охорони	
Військово-Морських Сил України	140
3.3. Протикорабельний військовий комплекс	
як запорука успіху Військово-Морських Сил України.....	148
<i>Контрольні запитання</i>	158
<i>Теми рефератів</i>	158
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	159

ПЕРЕДМОВА

За сучасних умов збройної агресії російської агресії проти України **метою** кожного вітчизняного громадянина є якісне переосмислення життєвих процесів, а саме: «Як жити надалі? Яким чином відновлювати Україну після Перемоги?! І в чому полягає феномен Перемоги?!». Адже не варто всім нам забувати, що Україна – це морська держава, яка мінерально багата на водні природні ресурси Чорного та Азовського морів. Тому, в кіберсучасних умовах асиметричної війни постає **актуальне** питання, які саме нам потрібні Військово-Морські Сили України?! Чи то воєнна ініціатива стратегічно-наступальних дій, чи то оборонних?! Бо війна з російською агресією і показує, наскільки ми обороноздатні на воєнно-морському фронті життя. Що нам першочергово потрібно виробляти: чи то потужні крейсерні агрегати, витрачаючи на них неймовірні кошти, пострадянського зразку; чи новітні мобільні оборонно-морські воєнні агрегати (безпілотні підводні судна, торпеди, «дельфіни»-радары тощо)?! Саме такі нагальні питання стоять перед нами.

Так, нещодавно, влітку 2023 року, у Військово-Морських Силах України була створена окрема бригада морських безпілотників-дронів. Саме цей окремий підрозділ атакує морськими безпілотними катерами російські військові об'єкти в окупованому Криму та кораблі ворожого флоту у Чорному морі. Все це має спостерігатися та контролюватися під «квантовим мікроскопом» кіберконтррозвідки України, зокрема щодо знищення ворожих протиповітряних радіолокаційних систем.

З цією метою саме морська прикордонна служба України має постійно укріплювати та зміцнювати свої рубіжні інфраструктурні позиції з берегів Чорного та Азовського морів України. Для цього терміново має бути ефективно створена протикорабельна балістична криптосистема саме з таких прикордонних берегів, що знижує та послаблює будь-які види аеробалістичного ракетного озброєння ворога. Це надтовисокоточні протиповітряні військові комплекси, до складу яких входять різнокласифікаційного

виміру безпілотники, зенітно-ракетні криптосистеми, космічні засоби зв'язку тощо вітчизняної розробки та виробника.

Знову ж таки, це потрібно створювати негайно, оскільки під час війни наступний день може і не прийти. Бо лише в мирний час є перший день, другий, третій, що послідовно становлять неділі, місяці, роки тощо. А, на превеликий жаль, під час війни – іншого наступного дня може й не бути в силу ентропії як імовірно невизначених процесів завтрашнього дня. **Ось чому саме Військово-Морські Сили України є надто важливою фундаментальною матрицею воєнно-оборонної держави.**

Від авторів

РОЗДІЛ 1.

РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ УКРАЇНИ

1.1. Філософсько-історичні корені України як оборонно-морської держави

За сучасних умов повномасштабного вторгнення російської агресії на територію України саме Військово-Морські Сили України відіграють стратегічно-оборонного та контрнаступального значення. З огляду на це, як відомо із інформаційних джерел, Військово-Морські Сили Збройних Сил України (аббревіатура ВМС ЗСУ) – це вид Збройних Сил України, призначений для захисту суверенітету і державних інтересів України на морі, розгрому угруповань ВМС противника у визначених військово-морських зонах самостійно та у взаємодії з іншими видами Збройних Сил України, сприяння Сухопутним військам Збройних Сил України на приморському напрямку [8].

Отже, Військово-Морські Сили Збройних Сил України – призначені для стримування, локалізації та нейтралізації збройного конфлікту, а за необхідності – припинення збройної агресії з моря як самостійно, так і у взаємодії з іншими видами Збройних Сил України, військовими формуваннями та правоохоронними органами відповідно до Конституції України законами України та іншими нормативно-правовими актами, виходячи з принципів міжнародного права та загальних засад військового мистецтва.

У складі ВМС ЗСУ до початку російсько-української війни проходило службу 15 470 осіб, на озброєнні перебували 1 фрегат, 5 корветів, 3 тральщики, 2 десантні кораблі, 1 підводний човен, 49 допоміжних кораблів і 35 літаків.

Історія

Історія українського флоту сягає часів Київської Русі. За тих днів руський княжий флот забезпечував торгіву безпеку у Чорному

і Азовському морях. Існували віддалені руські морські торгові і державні колонії Тмутороканського князівства, на Дунаї, Дону і Волзі.

Літописні джерела, серед яких «Повість минулих літ», розповідають про походи княжого флоту на Царгород, який на той час був столицею могутньої Візантійської імперії.

Українські козаки успішно воювали проти турків на Дніпрі і у Чорному морі, досягаючи Царгорода (Константинополь). Тодішній флот розташовувався на Січі. Його основу склали легкі плоскодонні човни – «Чайки». Висока маневраність та невеликі розміри дозволяли козацьким чайкам непомітно нападати на кораблі противника. Козаки могли тримати свій флот у річкових плавнях і в найбільш неочікувану мить завдати вирішального удару супротивнику. у складі Чорноморського козацького війська існувала та успішно діяла під час другої російсько-турецької війни Чорноморська козацька флотилія створена 1783 року, як підрозділ Військо вірних запорожців.

Прославилась під час російсько-турецької війни 1787-1792 рр. Брала активну участь у завоюванні фортець Ізмаїл, Хаджибей, Очаків та інших османських опорних пунктів на півдні України.

20 лютого 1792 року вийшов указ про те, що «добута од Порти Оттоманської земля між Бугом і Дністром прилучається до Катеринославської губернії». у війську почалося розчарування, стало зрозуміло, що козаки обіцяну землю і привілеї не отримають [8].

І дійсно, 21 травня 1792 року начальник канцелярії генерал-аншеф Каховський таємно наказав командувачу флотом адміралу Мордвінову терміново переправити Чорноморську козацьку флотилію на Кубань. 02 липня 1792 року з цього приводу було оголошено наказ рол переселення.

Не всі прийняли виселення на Кубань. Частина козаків перейшла на Задунайську Січ. Антон Головатий терміново подався до столиці з клопотанням про залишення козаків на визволених ними і вже обжитих землях, обіцяних Потьомкіним, – між Бугом і Дністром. Проте доводи Головатого та скарги про закріпачення козаків панами залишилися без наслідків.

Козацька флотилія збиралась для походу на Кубань в Очакові під командуванням полковника Сави Білого. Зайшовши у Миколаїв, 16 серпня козацька флотилія відпливла з України [8].

28 січня 1797 року помер останній кошовий отаман обраний вільними голосами Антон Головатий. 27 липня 1797 року, було призначено без вибору і бажання Війська Чорноморського військового писаря Т. Котляревського «військовим отаманом». Указом назавжди скасовувалися не лише виборчі права козацтва а й сама посада Кошового отамана. Козацтво відповіло на таку «реформу» вікових традицій протестами.

Продовжувачами традицій козацького флоту була Флотилія Задунайської Січі, яка існувала до 1828 р., а також Флотилія Азовського війська (1831-1865 рр.).

Історія сучасних Військово-Морських Сил України веде свій початок із створення військово-морського флоту Української Народної Республіки та Української держави 1917-1921 років [8].

Військово-Морські Сили Української Народної Республіки та Української Держави – національний флот Української Народної Республіки та Української Держави в 1917-1919 роках. Відомі також під загальною назвою «Український Державний Флот».

12 листопада 1917 року більшість особового складу крейсера «Пам'ять Меркурія» (підпорядковувався Центральній раді з 12 листопада 1917 по 17 січня 1918 р.) прийняла рішення підняти синьо-жовтий прапор, який був прапором України. 29 квітня 1918 року кораблі Чорноморського флоту перейшли під юрисдикцію Української Народної Республіки.

За часів Української Народної Республіки російський імператорський Чорноморський флот перейшов під український прапор.

За часів Української Держави весь Чорноморський флот увійшов до складу українських Військово-Морських Сил.

Після провалу української національної революції та встановлення радянської влади над півднем України, 25 січня 1921 року голова РНК України Християн Раковський підписав постанову про підпорядкування всіх флотів та флотилій Чорного та Азовського морів більшовицькому військовому керівництву. Так почалася доба радянської історії українського флоту.

Під час Другої світової війни, Чорноморський флот СРСР вів активну боротьбу з сухопутними та морськими військами країн Осі, брав участь в обороні Севастополя [8].

Після відновлення Незалежності України

Вирішально новий етап у історії вітчизняного флоту, розпочався після проголошення Акту про Державний суверенітет України (16 липня 1990) та Декларації про незалежність (24 серпня 1991) – тепер, коли Україна відновила свою державність, вона повинна була отримати і власний флот, оскільки зробила свій внесок у розбудову Військово-Морських Сил СРСР.

У січні 1992 року Україна розпочала формування власних Збройних Сил та створення Військово-Морських Сил. у зверненні першого Президента України – Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України Леоніда Кравчука до військовослужбовців угруповань військ, що базувалися на українській території, відзначалось, що вони входять до складу Збройних Сил України, а особовому складу необхідно до 20 січня 1992 прийняти військовоу присягу на вірність народу України.

18 січня 1992 року особовий склад 3-ї школи водолазів Чорноморського флоту у м. Севастополі під керівництвом капітана 3 рангу Олександра Ключова склав присягу на вірність народу України [8].

26 січня 1992 року прийняла присягу 17-та бригада кораблів охорони водного району Кримської військово-морської бази (командир – капітан 2 рангу Шалит Ю.В.) [8].

29 січня 1992 року Міністр оборони України генерал-полковник Костянтин Морозов направив телеграму командувачу ЧФ з вимогою привести флот до присяги Україні.

22 лютого 1992 року склав присягу на вірність народу України 880-й окремий батальйон морської піхоти ЧФ (командир – майор Рожманов В.Г.). у лютому-березні 1992 року прийняли присягу на вірність Україні особовий склад протичовнового корабля «Сметливий», батальйон морської піхоти, екіпаж крейсера «Михаїл Кутузов», екіпаж підводного човна дивізії підводних човнів [8].

03-05 квітня 1992 року в Києві проходив 3-й з'їзд Спілки офіцерів України за участі офіцерів і мічманів Чорноморського флоту. Капітану 1 рангу Є. Лупакову, полковнику В. Индилу, капітанам 2 рангу В. Шишову, М. Тихонову, Ю. Шалиту, капітанам 3 рангу О. Пляшечникову, О. Ключеву, майору В. Рожманову, старшому лейтенанту М. Рудю та іншим флотським делегатам за сприяння

народного депутата України С. Хмари вдалося зустрітися із заступником Голови Верховної Ради України В. Дурдинцем і Міністром Оборони України генерал-полковником К. Морозовим та визначити невідкладні заходи формування ВМС України. Діяльність Співки офіцерів України щодо відродження національних ВМС була винятково вагомою. Саме офіцери – активні члени Співки першими склали присягу на вірність Українському народові, проводили активну роз'яснювальну роботу, опрацьовували проєкти перших нормативно-правових документів у військово-морській галузі, стали першими керівниками відроджених ВМС.

06 квітня 1992 року представник Міністерства Оборони України на Чорноморському флоті капітан 1 рангу Євген Лупаков очолював створену організаційну групу ВМС України, яка розпочала практичну роботу по розбудові національного флоту в умовах інформаційного, а часто і силового спротиву Чорноморського флоту і місцевих проросійських сил, які всебічно підтримувалися і забезпечувалися військово-політичним керівництвом Російської Федерації. 07 квітня над будівлею на Історичному бульварі Севастополя, де тимчасово розміщувалася організаційна група, майор Геннадій Варицький встановив Державний прапор України [8].

08 квітня 1992 року було видано Директиву Міністра Оборони України № Д-8 «Про формування Військово-Морських Сил України», якою генерал-полковник К. Морозов поставив завдання розпочати формування ВМС України зі штабом в м. Севастополі.

У квітні 1992 року до Севастополя прибули Головнокомандувач ВМФ Росії адмірал Володимир Чернавін та віце-президент Росії Олександр Руцької, які заявили, що Чорноморський флот був і залишиться російським. Офіційне керівництво Росії закликала моряків не присягати Україні, а усі військовослужбовці, які присягнули Україні, були усунуті з посад. у квітні 1992 Президент Росії Борис Єльцин підписав указ про перехід Чорноморського флоту під юрисдикцію Росії [8].

09 липня 1992 року склав українську присягу особовий склад військової комендатури Севастопольського гарнізону – пункту управління Головної бази ЧФ. Це був удар у самісіньке серце проросійських сил. 10 липня о 12:25 у 810-й бригаді морської піхоти зіграли бойову тривогу, яка перетворилася на бойову готовність

«Повна»: особовому складу видали бронезилети й набої. Російська десантно-штурмова група з 25 осіб увійшла до комендатури.

Проблема розподілу Чорноморського флоту СРСР, який опинився на території незалежної України постала досить гостро. Росія бажала отримати більшу частину кораблів та ресурсів флоту, а окрім того активно використовувала його у своїй шовіністичній політиці в Криму [8].

Двоєкими були і настрої серед особового складу флоту: частина офіцерів не бажала перейти на службу під Український прапор, інша – навпаки прагнула служити молодій Україні. Були і випадки радикальних дій з боку проукраїнських офіцерів та екіпажів бойових кораблів. Приклад тому – Повстання на сторожовому кораблі СКР-112, яке сталося 21 липня 1992. Тоді команда сторожового корабля СКР-112 вирішила підняти національний прапор України, що передбачало вихід корабля зі складу Чорноморського флоту. Такі дії, що прямо суперечили офіційній політиці Кремля, викликали неприховане обурення командування ЧФ Росії. З метою змусити екіпаж СКР-112 відмовитися від присяги на вірність українському народові, з російського боку був застосований прямий тиск із залученням сторожового корабля «Разительний», двох протичовнових літаків Бе-12 та інших кораблів і особового складу. Тільки згаджені дії з боку проукраїнських військовиків та керівництва ВМС України унеможливили подальший розвиток конфлікту [8].

Поділ Чорноморського флоту

У 1992–1997 роках відбулася низка зустрічей українського та російського Президентів, інших керівників обох країн, на яких проведені переговори та підписані угоди про розподіл Чорноморського Флоту, про статус міста Севастополя, про умови та термін тимчасового перебування Чорноморського флоту ВМФ Росії в Криму.

06 квітня 1992 року, Президент України Леонід Кравчук, видав указ про переведення ЧФ під юрисдикцію України.

07 квітня 1992 року, Президент Росії Борис Єльцин, оголосив його власністю Росії. Щоб уникнути відкритої конфронтації, президенти відкликали укази. Після цього країни почали ділити флот за столом переговорів.

23 червня 1992 року в угоді між Україною і Російською Федерацією про подальший розвиток міждержавних відносин Пре-